

TÜRKİYE’DE ENTEGRE RAPORLAMA SÜRECİNDE KARŞILAŞILABİLECEK SORUNLARIN TESPİTİNE İLİŞKİN BİR ARAŞTIRMA¹

Dr. Adalet ZOZİK*
Prof. Dr. Zeki DOĞAN**

Makale Gönderim Tarihi :26.01.2021 / Kabul Tarihi : 09.03.2021

Makale Türü: Araştırma

ÖZ

Kurumsal raporlama, yüzyıldan daha fazla süredir gelişimini sürdürmektedir. Mevcut kurumsal raporların boşluklarından ortaya çıkan entegre raporlama kavramı ise son on yıldır kurumsal raporlama alanında yerini almıştır. Bu bağlamda, ülkemizde iş dünyasında entegre raporlama uygulamalarının kabulü ve yaygınlaştırılması önem arz etmektedir. Bu çalışmanın amacı, Türkiye’de entegre raporlama sürecinde karşılaşılabilecek sorunların tespit edilmesidir. Bu amaç doğrultusunda, öncelikle konuya ilişkin kavramsal alt yapı verilmiş ve ilgili literatür taranmıştır. Daha sonra, payları Borsa İstanbul’da işlem gören entegre rapor yayınlamayan işletmelere yönelik ankete dayalı bir araştırma yapılmıştır. Elde edilen veriler, Mann-Whitney Testi ve Kruskal-Wallis Testi aracılığıyla analiz edilmiştir.

Anahtar Sözcükler: Finansal Raporlama, Sürdürülebilirlik Raporlaması, Entegre Raporlama.

JEL Sınıflandırma Kodu: M40, M41, M49

¹ Bu makale, Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü için hazırlanmış olan “Türkiye’de Entegre Raporlama Sürecinde Karşılaşılabilecek Sorunların Tespitine İlişkin Bir Araştırma” başlıklı doktora tezinden üretilmiştir.

* Bayburt Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İşletme Bölümü, Email: aacar@bayburt.edu.tr, ORCID: 0000-0001-9314-8167.

** Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İşletme Bölümü, Email: zekidogan7@hotmail.com, ORCID: 0000-0003-3328-7565.

A RESEARCH ON THE IDENTIFICATION OF PROBLEMS ENCOUNTERED IN THE PROCESS OF INTEGRATED REPORTING IN TURKEY**ABSTRACT**

Corporate reporting has been evolving for more than a century. The concept of integrated reporting, emerging from the gaps of existing corporate reports, has taken its place in corporate reporting for the last ten years. In this context, it is important to adopt and spread integrated reporting practices in the business world in our country. The aim of this study is to identify the problems encountered in the process of integrated reporting in Turkey. For this purpose, firstly, the conceptual background related to the subject has been given and the relevant literature has been reviewed. Then, a study based on a survey has been conducted for enterprises that do not publish integrated reports, whose shares are traded on Borsa Istanbul. The data obtained were analyzed using the Mann-Whitney Test and the Kruskal-Wallis Test.

Keywords: Financial Reporting, Sustainability Reporting, Integrated Reporting.

JEL Classification Codes: M40, M41, M49

1. GİRİŞ

İşletmeler, farklı paydaş gruplarının ihtiyaçlarını karşılamak için kurumsal raporlar hazırlamakta ve sunmaktadırlar. Bu doğrultuda, finansal raporlar ile yatırımcılar/potansiyel yatırımcılar, kredi verenler, alacaklılar ve çalışanlar gibi finansal bilgi kullanıcılarının işletmeye kaynak sağlama kararlarında faydalı bilgiler sunulmaktadır. Sürdürülebilirlik raporları ile ise çeşitli paydaş gruplarının etik ve/veya ekonomik nedenlerle işletmeden talep ettikleri çevresel, sosyal ve yönetsel bilgiler sunulmaktadır.

Finansal raporlar ve sürdürülebilirlik/kurumsal sosyal sorumluluk raporları gibi çeşitli isimlerle anılan finansal olmayan raporlar birtakım nedenlerle eleştirilere maruz kalmıştır. Finansal raporların tarihi bilgileri yansıtmıyor olması, finansal olmayan bilgilerden bağımsız olması, finansal raporlama standartlarının karmaşıklığı; finansal olmayan raporların ise finansal performanstan bağımsız olması, finansal raporlamaya göre daha geç yayınlanması ve genellikle bağımsız denetime tabi tutulmaması bu raporların eksiklikleridir.

Finansal raporlama ve finansal olmayan raporlamanın yukarıda belirtilen eksikliklerini doldurabilmek için entegre raporlama kavramı ortaya çıkmıştır. Entegre raporlama, finansal raporlar ile çevresel, sosyal ve yönetsel bilgilerin entegre bir şekilde sunulmasını gerektirir. Entegre raporlama, kısa/özlü olması ve stratejik odak ve gelecek yönelimli olması ile oldukça dikkat çekmektedir. Entegre raporlama entegre düşünceyi gerektirir. Entegre düşünce ise hem işletmenin kullandığı tüm sermaye öğelerini hem de işletmenin fonksiyonel birimleri arasındaki tüm ilişkileri dikkate almasını gerektirir. Bu durum, işletmelerin iş yapma kültürlerinde önemli değişiklikleri beraberinde getirerek, performanslarında önemli artışlara neden olabilecektir.

Entegre raporlama, günümüz iş dünyasında oldukça yeni bir uygulama alanına sahiptir. Bu kapsamda, entegre raporlama uygulamalarının ortaya çıkmasından itibaren, ülkemizde sadece 17 kuruluş entegre rapor yayınlamıştır (<http://www.entegreraporlamatr.org/tr/entegre-raporlama/turkiyede-yayimlanan-entegre-raporlar.aspx>, Erişim Tarihi: 8.09.2020). Entegre raporlama uygulamalarının henüz başlangıç aşamasında olması nedeniyle, işletme yöneticileri de bu raporları hazırlarken ve sunarken birtakım sorunlar ile karşı karşıya kalabilmektedir. Finansal ve finansal olmayan bilgi bileşenlerinin farklı ulusal/uluslararası düzenlemelere göre hazırlanabiliyor olması, finansal ve finansal olmayan bilgi bileşenlerinin bağımsız denetime tabi tutulmadan entegre raporların bağımsız denetime nasıl tabi tutulacağı, entegre raporun nasıl hazırlanacağı konusunda rehberlik eksikliğinin olması ve entegre raporlama çerçevesinin içeriği ile ilgili bilgiler arası bağlantının nasıl sağlanacağı, kısa ve öz olma arasında dengenin nasıl kurulacağı, bir entegre rapora dahil edilecek önemli konuların nasıl belirleneceği ve risk ve fırsatların nasıl ele alınacağı gibi konular bu sorunlardan birkaçıdır.

2. LİTERATÜR TARAMASI

Atkins ve Maroun (2012), çalışmalarında Güney Afrika Kurumsal Yatırım Topluluğunun Johannesburg Menkul Kıymetler Borsası'nda işlem gören işletmelerin hazırladığı ilk entegre raporlarına tepkilerini incelemiştir. Araştırmada, finansal olmayan raporlama (ESG) ve entegre raporlamaya yönelik tutumdaki bir değişimin, ilk entegre raporlara ilişkin görüşlerin ve yüksek kaliteli raporların hazırlanmasına yönelik engellere vurgu yapılmıştır. Bu doğrultuda Güney Afrika kurumsal yatırım endüstrisinden 20 uzmanla, detaylı görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Yorumlayıcı tematik analiz, ilgili konuları ve ilkeleri tanımlamak ve yatırımcıların Güney Afrika'ya entegre raporlama konusundaki görüşlerinin ilk değerlendirmesini yapmak için kullanılmıştır. Yeni raporlama çerçevesi, Güney Afrika'da borsada işlem gören işletmelerin geleneksel yıllık raporunda bir gelişme olarak görülmüştür. Genel olarak, finansal olmayan ölçütlere ve kurumsal sürdürülebilirliğin daha iyi anlaşılmasını sağlamak için finansal ve çevresel, sosyal ve yönetim ölçütlerine entegre etme çabalarına daha fazla vurgu yapılmıştır. Bununla birlikte, raporların uzunluğu, tekrara düşme ve raporlama için bir onay yaklaşımı, raporların yararlılığını azalttığını ve entegre düşünce kavramının gelişimini zayıflattığına dikkat çekilmiştir.

Steyn (2014), çalışmasında entegre raporlama gereksinimlerinin uygulanması sonucunda algılanan faydalar ve uygulama zorlukları konusunda Güney Afrika'da borsada işlem gören işletmelerin üst düzey yöneticilerinin algılarını ölçmeyi amaçlamıştır. Bu doğrultuda, Güney Afrika'da borsada işlem gören tüm işletmelerin üst yöneticilerine yönelik bir anket yapılmıştır. Anket sonuçlarına göre, katılımcıların yüzde 76'sı kurumsal itibarı artırdığını; yüzde 76'sı yatırımcı ihtiyaçları ile raporlanan bilgiyi uyumlaştırdığını; yüzde 64'ü paydaşlarla gelişmiş güven ilişkisi sağladığını ifade etmiştir. Diğer taraftan, daha iyi kaynak tahsisi kararları ve maliyet azaltımları, iş modelinin yeniden gözden geçirilmesi ve sürdürülebilir ürün geliştirmeye ilişkin entegre raporlamanın algılanan faydası, entegre raporlamayı uygulayan işletmelerde önemli bir sonuç olarak algılanmadığını ortaya koymuştur. Ayrıca, işletmelerin rapor içeriğinin gereksinimlerini yerine getirmesi için yönetim bilgi sistemlerinde önemli değişiklikler yapılması gerektiği öne sürülmüştür.

Proksch (2015), çalışmasında entegre raporlamanın mevcut kurumsal raporlama uygulamalarıyla nasıl etkileşime girdiği, pratikte nasıl uygulandığı ve işletmelerin bu yaklaşımdan nasıl etkilendiğini incele-

miştir. Bu doğrultuda, işletme temsilcileri ve entegre raporlama ile ilgili diğer uzmanlarla 17 görüşme yapılmış ve İsveç ve Alman işletmelerine ait 6 entegre rapor analiz edilmiştir. Bulgular, entegre raporlama süreci için sürdürülebilirlik raporlamasının önemini vurgulamakta ve entegre raporlamanın gelecekte sürdürülebilirlik bilgilerinin nasıl iletileceğini etkileyebileceği öne sürülmektedir. Raporların her bir kuruluşun kendi bireysel koşulları içerisinde hazırlandığından karşılaştırılabilir olmadığı, entegre raporlamanın kuruluştaki disiplinler arası bir çalışma gerektirdiği (artan bölümler arası işbirliği zorlayıcı olarak görülmüştür), finansal ve finansal olmayan bilgiler arasındaki bağlantıyı göstermenin önemli olduğu ve farklı raporlamaların zamanlama açısından uyumlu hale getirilmesinin zorluğu veya bilgiyi entegre bir şekilde sunmak için uygun bir yapı sağlanabilmesi diğer zorluklar olarak görülmüştür.

McNally vd., (2017), çalışmalarında entegre rapor hazırlamaya yönelik zorlukları araştırmışlardır. Bu kapsamda, Güney Afrika merkezli 9 kuruluşun 26 entegre raporlama hazırlayıcısı ile detaylı görüşmeler yapılmıştır. Entegre raporlama, kuruluşların iş modelleri için birden fazla sermaye türünün uygunluğuna rağmen, tutarlı bir şekilde iş sürecinin doğal bir parçası olarak görülmemektedir. Elde edilen sonuçlara göre, yeni rapor formatı, entegre raporlama amacının geniş bir şekilde anlaşılmasını engelleyen ve yönetim kontrol sistemlerinin ve destekleyici bir muhasebe altyapısının geliştirilmesini sınırlayan mevcut iş süreçlere ve raporlama protokolleri ile dayatılmaktadır. Ayrıca, açıklama kontrol listeleri olarak raporlama kılavuzları kullanıldığı, paydaş katılımının sınırlı olduğu, sistemlerin her zaman uyumlu olmadığı ve veri analizinin zor olduğudur. Çalışma kapsamındaki entegre raporlama hazırlayıcıları, entegre raporların yatırımcılar tarafından ciddiye alınmadığını ve sürdürülebilirlik performansı ile entegre raporlama arasındaki bağlantıyı daha da kısıtladığını öne sürmüşlerdir.

3. KURULUŞLAR İÇİN ENTEGRE RAPORLAMAMANIN FAYDALARI

Entegre raporlama, kuruluşların işlerinin hikayesini düşünme, planlama ve raporlama biçimlerini geliştirmektedir. Birçok kuruluş, değerini nasıl yaratıldığını açıklayan net, özlü ve entegre bir öyküyü iletme için bir fırsat olarak entegre raporlamayı kullanmaktadır. Entegre raporlama, işletmelerin kendi stratejileri ve planları hakkında bütünsel olarak düşünmelerine, bilinçli kararlar almalarına, yatırımcı ve paydaşların güvenini kazanma konusunda önemli fırsatları ve riskleri yönetmelerine katkıda bulunan ve kuruluşun performansını yönetmeye yardımcı olan bir yaklaşımdır. Her büyüklükteki kuruluş, faaliyetlerinde anlayış ve güven oluşturmak için entegre raporlama kullanabilir. Bir işletme sahibi veya yöneticisi olarak, müşterilerinizin, tedarikçilerinizin, finans sağlayıcılarınızın ve diğer dış paydaşların güvenini sağlama en önemli husustur. Entegre raporlama kullanımı, işin güvenini, sürücünün değerini kısa ve öz bir şekilde vurgulayarak inşa edilmektedir (http://integratedreporting.org/wpcontent/uploads/2017/08/IFAC_CreatingValueforSMEs.pdf.) Erişim Tarihi:10.09.2018).

IIRC (Uluslararası Entegre Raporlama Konseyi), ilk taslak çerçevede, entegre raporlamayı sunan kuruluşlar için entegre raporlamanın beklenen faydalarını aşağıdaki gibi sıralamıştır (Steyn, 2014:483):

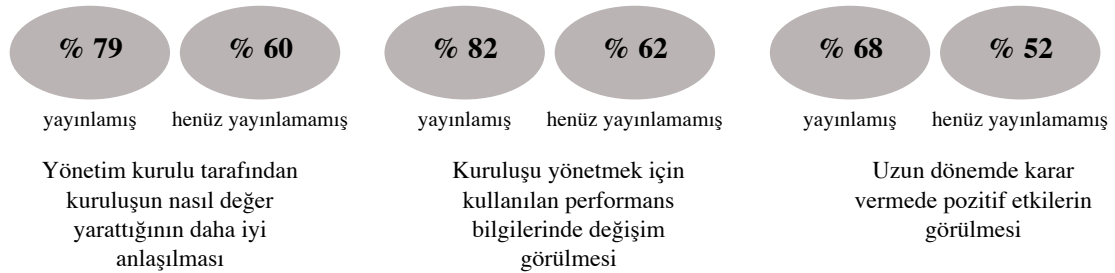
1. Veri tedarikçileri için daha doğru finansal olmayan veriler sağlayabilmektedir,
2. Raporlama bilgileri, yatırımcı ihtiyaçları ile daha uyumlu olabilmektedir,
3. Paydaşlarla daha yüksek düzeyde güven sağlayabilmektedir,
4. Yatırımcılar ve diğer paydaşlar ile daha fazla katılım sağlayabilmektedir,

5. Ortak bir dilin geliştirilmesi ve organizasyon içindeki farklı fonksiyonel birimler arasında daha fazla iş birliğinin yapılmasını sağlayabilmektedir,
6. Gelişmiş risk yönetimi sağlayabilmektedir,
7. Fırsatların daha iyi tanımlanmasını sağlayabilmektedir,
8. Daha iyi kaynak tahsisi kararlarının alınmasını sağlayabilmektedir,
9. Daha düşük sermaye maliyeti dahil olmak üzere kaynak maliyetlerini azaltabilmektedir,
10. İtibar riskinin önlenmesini ve yönetilmesini sağlayabilmektedir.

Black Sun (2012) tarafından IIRC iş birliği içinde yayınlanan çalışmada, ankete katılanlar ve müteakip görüşmeler, Entegre raporlamaya yönelik yolculuklarının kuruluşları üzerindeki etkisine dair genel olarak olumlu değişimler başlattığını ifade etmişlerdir. Bunlar; bölümler arası bağlantıların gelişmesi, kuruluşu daha iyi anlayabilmek için geliştirilmiş iş süreçleri, üst yönetimin artan odak ve farkındalığı, stratejinin ve iş modelinin daha iyi ifade edilmesi ve paydaşlar için değer yaratmasıdır. Entegre raporlama sürecinde, beklendiği gibi, kuruluşlar zorluklarla karşı karşıya kalmaktadır. Ancak, bu zorlukları aşmanın yollarını da aramaktadırlar. Kaçınılmaz olarak zorluklar devam edecek ancak entegre raporlama geliştikçe azalacaktır.

Black Sun (2012) tarafından yapılan, IIRC Pilot Programı kuruluşlarına yönelik araştırması sonucunda şu sonuçlar elde edilmiştir: Katılımcıların yüzde 92'si değer yaratma anlayışını geliştirdiğini, yüzde 84'ü veri kalitesinin iyileştiğini belirtmiştir (Bu nedenle, katılımcıların çoğunluğu, entegre düşünmedeki önemli gelişmelerin, stratejik faydalar sağladığına dikkat çekmektedir). Katılımcıların yüzde 79'u, karar verme sürecinin iyileştiğini belirtmiş, yüzde 68'i özellikle uzun vadeli uygulamalar ile risk ve fırsatları daha iyi anladığını ifade etmiştir. Yüzde 78'i, yönetim kurulu, yöneticiler ve strateji departmanlarının amaç ve hedeflere ilişkin daha işbirlikçi düşünmeyi sağladığını belirtmişlerdir.

En az bir entegre rapor yayınlayan kuruluşlar için değişim ve faydalar şu şekildedir (Black Sun, 2012):

En az bir entegre rapor yayınlayan kuruluşlar, entegre raporlamanın finansal sermaye sağlayıcıları ile daha iyi anlaşmaya ve daha güçlü ilişkiler kurmaya yardımcı olduğunu belirtmişlerdir. Bu kapsamda, katılımcıların yüzde 56'sı kurumsal yatırımcılar ile ilişkilerde pozitif faydalar sağladığını, yüzde 52'si analistlerle ilişkilerde pozitif faydalar sağladığını, yüzde 87'si finansal sermaye sağlayıcılarının kuruluşun stratejisini daha iyi anladığını ve yüzde 79'u finansal sermaye sağlayıcılarının uzun dönem iş

modelinin sürdürülebilirliği açısından daha fazla güven duyduklarını belirtmişlerdir (Black Sun, 2012).

Gibassier vd., (2016) çalışmalarında entegre raporlamanın işletmeler için faydalarını dört başlık altında toplamışlardır. Bunlar;

1.Entegre Raporlama: Sürdürülebilirliğe Doğru Bir Kaldıraç Mekanizması: Entegre raporlama, çerçevesinde açıkça vurgulanmamış olmasına rağmen işletmeler entegre raporlama uygulamalarını sürdürülebilirliğin geliştirilmesine doğru yönlendirmeyi seçebilir. Bu durumda, entegre raporlamanın sürdürülebilirlik “kaldıraç etkisi”, operasyonel uygulamalar arasında sürdürülebilir konuların aşamalı entegrasyonundan/güçlendirilmesinden kaynaklanır. Bu bağlamda, entegre raporlamanın uygulanması, sürdürülebilirliğe doğru öğrenme ve dönüşüm uygulamaları için destek görevi olabilir. Entegre raporlamayı uygulayarak işletmeler, reaktif bir sürdürülebilirlik anlayışından keşfedici ve proaktif bir yaklaşıma geçebilirler.

2.Entegre Raporlama: Entegre Düşünceye Doğru Bir Kaldıraç Mekanizması: Stratejik düzeyde, işletmeler, entegre raporlamanın işlerinde entegre düşünmeyi teşvik ettiğini belirtmişlerdir. Değer yaratma sürecindeki sermaye öğelerini dikkate alma ihtiyacı, işletmelerini ve operasyonlarını genişletmeye katkıda bulunur. Entegre düşünce, işletmelerin faydalı gördükleri bilgi toplama ve karar verme süreçlerine çok yönlü bir yaklaşımı destekler. Operasyonel düzeyde, entegre raporlamanın işlerinin daha bütünsel bir resmini gösterdiğinden yöneticiler, entegre raporlama ile özdeşleşmeye isteklidirler. Entegre raporlama, işletmelerde gerekli olan değişiklikleri önemli ölçüde kolaylaştırarak, entegre raporlama uygulamasına daha fazla çalışan motivasyonu ve katılımı sağlamaktadır.

3.Entegre Raporlama: Paydaş Yaklaşımına Doğru Bir Kaldıraç Mekanizması: Her bir işletmenin kendi paydaş yaklaşımını göz önünde bulundurarak kendi entegre raporlama yaklaşımını geliştirmesi söz konusudur. Raporun içeriğini paydaşlarla ilgili önemli konular açısından şekillendirmenin yanı sıra, paydaşlarının geniş çapta katılımını sağlamak, entegre düşüncenin daha derin bir etkililiğini sağlar. Bu tür bir katılım, paydaş görüşlerini ve çıkarlarını işletmenin günlük operasyonlarının yürütülmesine dahil edilmesini ve işletmenin stratejisini, risklerini ve fırsatlarını paydaş geri bildirimleri ışığında değerlendirilmesine olanak tanır.

4.Entegre Raporlama: Uzun Dönem Düşünmeye Doğru Bir Kaldıraç Mekanizması: Entegre raporlama, işletmelere uzun vadeli düşünmeyi benimseme fırsatı sunmakta, bu da işletmenin geleceğini 5, 10 hatta 20 yıl içinde öngörmektedir. Buradaki fikir, yöneticilerin işletmenin gelecekteki zorluklarını yansıtmalarına olanak sağlayarak stratejik zaman ufuklarını kısaltmak için son birkaç on yıldaki eğilimi tersine çevirmektir. Bu, gelecekte nasıl sürdürülebileceğini tartışmak için bir alan sunarak hem işletme içinde hem de entegre raporlama süreci boyunca paydaşların katılımını sağlayarak işletme dışında da yapılabilir. Bir işletme entegre raporlamayı kabul ederek, nitel verileri içerebilen ileriye dönük bir rapor sunarak çalışanlarını ve paydaşlarını sürdürülebilirliğe benimsemeye teşvik eder. İlginç bir şekilde hem işletmeler hem de yatırımcılar uzun vadeli stratejilere daha fazla odaklanmaya ve üç aylık kazanç raporlarına daha az odaklanmaya büyük ilgi göstermektedir. Örneğin, uzun vadeli ufku olan bir yatırımcı, günlük olarak işlem yapanın aksine, işletmeleri farklı değerlendirecek ve uzun vadeli düşünmeyi ödüllendirecektir.

4. ENTEGRE RAPORLAMA SÜRECİNDE KARŞILAŞILABİLECEK SORUNLAR

Entegre raporlama, kar amacı gütmeyen ve diğer kuruluşlar için gerçek bir fırsat sunmaktadır. Ancak, bu potansiyel, entegre raporlamanın uygulanmasındaki bazı engellerle karşı karşıya kalmaktadır. Uluslararası olarak, entegre raporlama çerçevesi, tüm yargı bölgelerinde geçerli ve uygulanabilir kalmanın zorluğuyla karşı karşıyadır. Dolayısıyla, böyle bir çerçeve, politik bir sürecin ve lobiciliğin bir sonucu olabilir ve sürdürülebilirlik raporlaması kılavuzları için öne sürüldüğü gibi, sektördeki daha büyük oyuncular tarafından yönetilebilir (Adams ve Simnett, 2011:299; Lodhia, 2015).

Entegre raporlama hazırlık çalışmalarına başlayan kuruluşların karşılaşılabileceği en büyük sorunlardan biri, mevcut sistem ve personelin yeteneği ile ilgilidir. Bir entegre raporun hazırlanması hem yapılandırılmış hem de yapılandırılmamış verilerin toplanmasını ve analizini, yeni bilgi sistemleri ve veri setlerine yapılan altyapı yatırımlarını, yeni süreçler ve kontrol sistemleri oluşturmayı, kaynak ayırmayı ve üçüncü taraflardan güvence almayı içerir. Bu doğrultuda, kuruluşların sürdürülebilirlik verileri için bilgi sistemlerinin geliştirilmesine yatırım yapması gerekir. Ayrıca, kuruluşlar, bu verileri gerçekten anlamlandırmak ve finansal raporlamaya dahil etmek için yetenekli uzmanlara ihtiyaç duyar (Serafeim, 2016:9).

Entegre rapor hazırlayan kuruluşların karşılaşılabileceği sorunlardan biri, finansal ve finansal olmayan unsurlar arasındaki bağlantıyı kurmanın zor bir süreç olduğuna ilişkindir. Bir kuruluşun stratejisini, performansını ve genel görünüşü tanımlandığında kuruluşun hikayesi kolaylıkla anlatılabilir. Ancak, aynı zamanda bunların kuruluşun iklim ve toplum değerleri üzerindeki etkisi ile bağlantısı kurulmak istendiğinde, başlangıçta ölçütlere ihtiyaç olacaktır ve bu ölçütlere dayanarak, ilgili bilgileri toplamak ve her bir işletme birimi içinde ilgili bilgiyi açıklamak da bir zorluğu ifade eder (<http://www.gaaaccounting.com/the-bigger-picture-the-challenges-of-integrated-reporting/>, Erişim Tarihi: 8.10.2018).

Bir diğer sorun, rekabet ortamı ve pazar konumlandırmasına ilişkin konuların açıklanması ile ilgilidir. Rekabet ortamı ve pazar konumlandırmasına ilişkin açıklamaların, rekabet avantajını önemli ölçüde azaltabileceği durumlarda, bu konuları, kuruluş, raporda daha genel olarak açıklayabilir. Bu kapsamda, amaç, gizli bilgileri açıklamak değil, daha çok diğer rakiplerin farkındalığını göstermek ve bunlarla ilişkili etkilerin proaktif olarak ele alınmasını ve yönetimini sağlamaktır (<https://integratedreporting.org/faqs/#should-disclosures-on-opportunities-still-be-made-if-this-could-cause-competitive-harm>, Erişim Tarihi: 22.10. 2020)

Entegre raporlamanın karşılaşılabileceği sorunlardan biri, paydaşların okuyacakları şeye güvenebilme derecesidir. Entegre raporlamanın asıl amacı finansal sermaye sağlayıcılarına sunulan bilgilerin kalitesini arttırmaktır. Entegre raporlamanın destekçileri, bu bilginin yatırım notu olması durumunda güvenilir olması gerektiğini bilirler. Güvence, bu güven düzeyine ulaşmak için bir anahtardır (Bhasin, 2017:29).

Bir diğer sorun, entegre raporlamanın temel bileşenlerinden biri olan sürdürülebilirlik raporu için tek bir standardın olmamasıdır, bu da işletmeler arasında karşılaştırılabilirliği zor bir iş haline getirmektedir. Hong Kong merkezli Asya Sürdürülebilir ve Sorumlu Yatırımlar Derneği başkanı Alexandra Tracy, “Sürdürülebilir yatırım endüstrisinin tamamı çevresel, sosyal ve yönetim faktörleri için yeterli standart

metodoloji ve ölçüt olmadığı gerçeğini yaşıyor” şeklinde açıklamada bulunmuştur (<http://www.gaaac-counting.com/the-bigger-picture-the-challenges-of-integrated-reporting/>, Erişim Tarihi: 8.10.2018).

Bir diğer sorun, çalışanların entegre raporlama sürecindeki tutumu ile ilgilidir. Bu süreçte, kuruluş içindeki farklı fonksiyonel birimlerin bir araya gelmesi gerektiğinden, çalışanlar arasında iş birliğinin ve koordinasyonun sağlanması zor olabilir. Entegre raporlama uygulamalarından beklenen faydanın sağlanabilmesi için üst yönetimin ve diğer tüm çalışanların raporlama sürecine katılımlarının sağlanması gerekir. Aksi durumda, entegre raporlama uygulamalarından beklenen fayda sağlanamaz. Bu nedenle, kuruluşun farklı fonksiyonel birimlerinin iş birliği ile entegre raporlama sürecine ilişkin bir plan hazırlanmalı ve planların uygulanması sürecine çalışanların aktif katılımı sağlanmalıdır (Yüksel, 2017:50).

Bir diğer sorun ise entegre raporlamaya ilişkin muhasebe eğitimlerinin eksikliği ile ilgilidir. Bu kapsamda yapılan birçok ampirik çalışma, lisans ve lisansüstü düzeyde, yönetim muhasebesi müfredatına sürdürülebilirlik muhasebesi ve entegre raporlamaya ilişkin konularının dahil edilmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Yapılan bu çalışmaları destekler nitelikte, Sertifikalı Yönetim Muhasebecileri Enstitüsü (CIMA) ve Tescilli Ruhsatlı Muhasebeciler Birliği (ACCA), revize edilen müfredatlarına entegre raporlamayı dahil ederek, muhasebe eğitim müfredatını iyileştirmek için öncülük etmektedirler. Aynı zamanda CIMA ve ACCA, diğer muhasebe meslek mensuplarını, entegre raporlamayı müfredatlarına eklemek ve ilgili makamları, muhasebe mesleğinin önemini korumak için lisansüstü yönetim muhasebesi müfredatlarına, entegre raporlamanın dahil edilmesi yönünde çağrıda bulunmuşlardır (Doğan ve Acar, 2019:30).

Eccles ve Krzus, One Report (2010) adlı kitaplarında, entegre raporlamaya karşı itirazların üç argüman altında toplanabileceğini ifade etmişlerdir. Bunlar: (1) Piyasanın etkinliği, işletmelerin raporlama uygulamalarını (sermaye piyasası perspektifi) değiştirmesi için bir neden olmadığı anlamına gelmektedir; (2) Eğer net bir yarar sağlasaydı, işletmeler en iyi şekilde yönetildiklerinden (işletme perspektifi) entegre raporlama uygulamalarını zaten yaparlardı ve (3) Entegre rapor, sürdürülebilir bir toplumun (paydaş perspektifi) gelişmesine gerçekten zarar verecektir.

Bununla birlikte, bu argümanlara karşılık olarak yazarlar, entegre raporlamaya ilişkin kendi bakış açılarının üç görüşe dayandığını belirtmişlerdir: (1) Piyasaların tamamen etkin olmadığı ve daha iyi bilgi aracılığıyla sermaye tahsisini iyileştirmek için her zaman fırsatların mevcut olduğu; (2) Yönetim uygulamalarının her zaman inovasyon yoluyla geliştirilebilmesidir ki bu kaçınılmaz olarak riskleri ve maliyetleri içerir (Özellikle ilk olarak bu sürece yön verenler için). Ancak, yön verenler, aynı zamanda bazı uzun vadeli faydalara da erişebilirler; (3) Hissedarların ve diğer paydaşların menfaatleri ne tamamen uyumlu ne de tamamen birbiriyle çelişir ve tüm paydaşlar, kendi menfaatleri doğrultusunda geniş bir görüşe sahip olma yükümlülüğüne sahiptir (Eccles ve Krzus, 2010).

ACCA (2017) raporunda, “*ortak zayıflık alanları*” olarak adlandırılan, entegre raporlamanın iyileştirilebileceği çeşitli alanlar belirtilmektedir. Bunlar; değer yaratma, bilgiler arası bağlantı, performans ölçütlerinin belirlenmesi, önemlilik, kısa ve öz olma, güvenilirlik ve eksiksizlikle ilgilidir.

Değer yaratma, raporda, kuruluşun paydaşlarının değer olarak algıladıkları şeyin tanımlanmasında ve ifade edilmesinde genel bir zayıflık olabileceği belirtilmektedir.

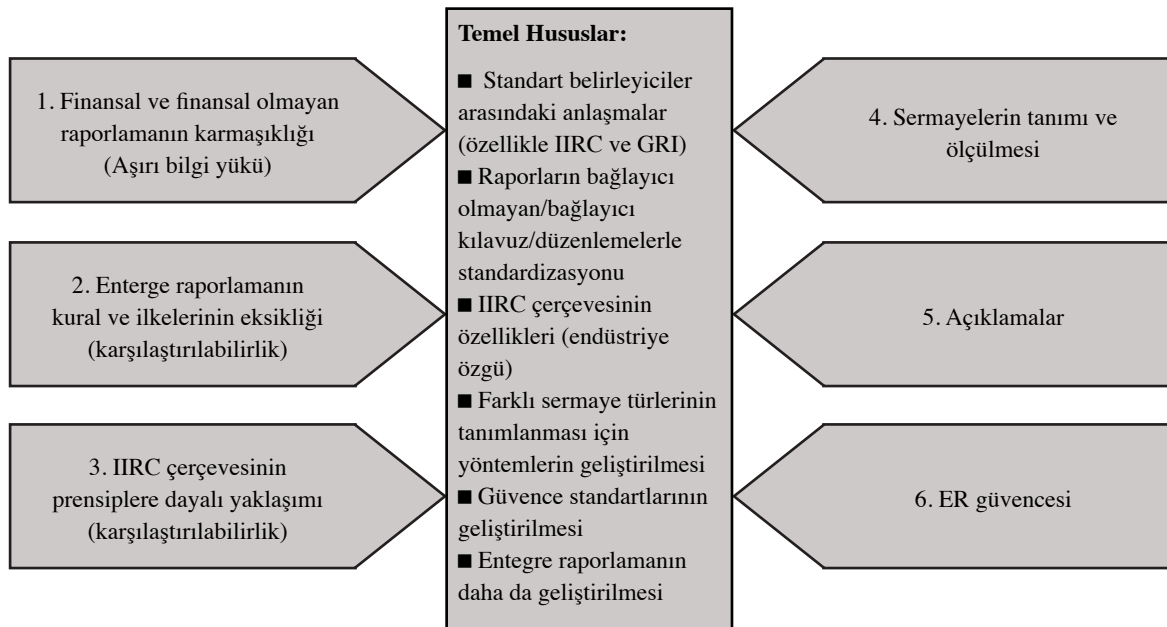
Bilgiler arası bağlantı, işletmeler bunu entegre raporlama uygulamasının en büyük sorunlarından biri olarak belirtmişlerdir. Çünkü, işletme içindeki bağımsız departman anlayışını ortadan kaldırmak ve mevcut veri toplama süreçlerinin değiştirilmesini gerektirmektedir.

Performans ölçütlerinin tanımlanması, finansal olmayan sermaye öğelerinden elde edilen değer, kuruluşlarını ifade etmede düşünce ve uygulama olarak hala olgunlaşmamıştır.

Önemlilik, işletmeler, farklı paydaş ihtiyaçlarını karşılamada önemlilik kavramını zorlayıcı bulmuşlardır.

Kısa ve öz olma, işletmeler, paydaşlarla anlamlı iletişim ve kısa ve öz olmayı bağdaştırmak için bu ilkeyi zorlayıcı bulmuşlardır.

Entegre raporlama, özellikle uluslararası entegre raporlama çerçevesinin ilke temelli yapısı nedeniyle, uygulamasıyla ilgili olarak birçok sorunu içermektedir. Entegre raporlamanın uygulanmasına yönelik bu sorunlar ve kavramsal konular Şekil 2.3'de gösterilmiştir (Stawinoga ve Velte, 2017:63).

Şekil 1. Entegre Raporlamanın Pratik Uygulamasıyla İlgili Sorunlar

Kaynak: (Stawinoga ve Velte, 2017:64).

Entegre raporlamanın karşılaştığı/ karşılaşılabileceği sorunların ortaya konulması ile ilgili aşağıda yer alan ampirik çalışmalara da yer verilmiştir.

Akzente ve HBG (2012) çalışmalarında, 56 Alman işletmesinden elde edilen anket verileri aracılığı ile entegre raporlama uygulamalarına ilişkin önemli zorlukları ortaya koymuşlardır. Katılımcıların yüzde 62'si iç koordinasyon ve zaman kısıtlamalarının entegre raporlamanın temel zorlukları olduğunu ve

yüzde 41'inin karşılaştığı ikinci bir zorluk ise yönetimin finansal ve sürdürülebilirlik göstergelerini eşit derecede önemli görmediğine ilişkindir. Katılımcılar tarafından rapor edilen diğer zorluklar, yatırımcı ilişkileri ve sürdürülebilirlik yönetimi birimi ile analistlere sürdürülebilirlik konularını iletme zorluğu arasındaki iş birliğidir (Proksch, 2015: 28).

Ernst & Young raporuna (2013) göre, katılımcılar, entegre raporlamanın işletmelerinin sürdürülebilirlik performansı üzerinde olumlu bir etki yaratacağı ve bunu üst yönetime taşıyacağı konusunda güçlü bir uzlaşma olduğunu belirtmişlerdir. Katılımcıların yüzde 43'ü, entegre raporlamanın, sürdürülebilirlikle ilgili girişimlerde ve raporlamada Mali İşler Birimi Yöneticisi (CFO)/finans ekibi dahil, bağımsız departman anlayışını ortadan kaldırmak, finansal olmayan bilgi raporlamasının varlığını ve önemini doğrulamak gibi "aşırı" veya "çok" yardımcı olacağını belirtmiştir. Katılımcıların sadece yüzde 12'si ise bu tür bir raporlamanın yararlı olmayacağını ifade etmiştir.

Lodhia (2015) çalışmasında, müşteriye ait bir banka olan Goodbank'ın entegre raporlamaya nasıl geçtiğini ve bu geçişin itici güçlerini ve zorluklarını ortaya koymaktadır. Bu zorluklardan ilki, entegre raporlama çerçevesinde geçen önemlilik ilkesinin ne anlama geldiği ve raporun finansal bileşenlerinin ve finansal olmayan bileşenlerinin denetim sürecinin nasıl bir araya getirileceğine ilişkindir. Bir diğer zorluk, sürdürülebilirlik raporlaması gibi, hiç kimsenin anlamadığı bir şeyi üretmeye yönelik muazzam miktarda çaba, zaman ve kaynağı neden ayıracaklarına ilişkindir. Başka bir zorluk, dış paydaşların ihtiyaç ve beklentileri ile onlara kendi hikayelerini anlatabilmek arasında dengenin nasıl sağlanacağına ilişkindir.

McNally vd., (2017) çalışmalarında, Güney Afrika merkezli 9 kuruluşun 26 entegre rapor hazırlayıcısı ile yaptıkları detaylı görüşmeler sonucunda, entegre rapor hazırlanırken karşılaşılan sorunlara dikkat çekmişlerdir. Entegre raporlama, kuruluşların iş modelleri için birden fazla sermaye türünün uygunluğuna rağmen, tutarlı bir şekilde iş sürecinin doğal bir parçası olarak görülmemektedir. Yeni rapor formatı, entegre raporlama amacının geniş bir şekilde anlaşılmasını engelleyen ve yönetim kontrol sistemlerinin ve destekleyici bir muhasebe altyapısının geliştirilmesini sınırlayan mevcut iç süreçleri ve raporlama protokolleri ile dayatılmaktadır. Bu kısıtlı ortamda, açıklama listeleri olarak raporlama kılavuzları kullanılır, paydaş katılımı sınırlıdır, sistemler her zaman uyumlu değildir ve veri analizinin zor olduğu ifade edilmektedir. Entegre rapor hazırlayıcıları, entegre raporların yatırımcılar tarafından bir önem atfedilip atfedilmediğini de bilmediklerini öne sürmüşlerdir. Ayrıca, entegre raporlamanın sürdürülebilirlik performansı ile arasındaki bağlantıyı daha da sınırlandırdığını belirtmektedirler.

5. KONU İLE İLGİLİ YAPILAN ARAŞTIRMANIN AMACI, KAPSAMI VE YÖNTEMİ

Bu çalışma ile Türkiye'de entegre raporlama sürecinde karşılaşılabilecek sorunların belirlenebilmesi için ankete dayalı bir araştırma yapılmıştır. Bu kapsamda, entegre rapor yayınlamayan işletmelere yönelik olarak düzenlenen anketten veriler elde edilmiştir.

Veriler, Borsa İstanbul'da entegre raporlama gerekliliklerinin uygulayıcısı düzeyi hedef alınarak, karşılıklı görüşmeler ile yazılı anket sorularına cevap alınmak suretiyle derlenmiştir. 10.12.2019-18.02.2020 tarihleri arasında, anket uygulamasında ana kütleyi oluşturan 414 işletmenin tamamına ulaşılmaya çalışılmıştır. Ancak 75'inden anket toplanabilmiştir.

Entegre rapor yayınlamayan işletmelere yönelik hazırlanan anket soruları, teorik bölümden yararlanılarak, entegre raporlama farkındalığına ilişkin ifadeler, entegre raporlamanın önündeki engellerine/sorunlarına ilişkin ifadeler, entegre raporlamanın muhtemel faydalarına ilişkin ifadeler, işletmelerin entegre raporlama yapmama nedenlerine ilişkin ifadeler, işletmeleri entegre raporlama uygulamalarına yönlendiren nedenlere ilişkin ifadeler ve entegre raporların bağımsız denetime tabi tutulması ile ilgili ifadelerden oluşmaktadır.

Çalışmada, ankette yer alan her bir soru için temel istatistik değerlerine bakılmıştır. Ayrıca, ankete katılan işletmelerin sürdürülebilirlik/kurumsal sosyal sorumluluk (KSS) raporu yayınlamalarına, entegre raporlama uygulamalarını benimsemeyi düşünenlere, işletme yöneticilerinin pozisyonlarına, işletmelerin çalışan sayısına, menşesine ve faaliyet gösterdiği sektöre göre entegre raporlama farkındalığına, entegre raporlama uygulamalarının muhtemel faydalarına ve entegre raporların bağımsız denetime tabi tutulmasına ilişkin oluşturulan ifadelerle katılma düzeyleri arasında anlamlı bir farkın olup olmadığını belirlemek için hipotezler oluşturulmuş ve hipotezlerin analizinde Mann-Whitney Testi ve Kruskal-Wallis Testinden faydalanılmış, uygulanan bu testlerin sonuçları tablo halinde düzenlenerek anlamlı hale getirilmeye çalışılmıştır.

Diğer taraftan, anketin, üçüncü, beşinci ve altıncı bölümleri olan sırasıyla, entegre raporlamanın önündeki engelleri/sorunları, işletmelerin entegre raporlama yapmama nedenleri ve işletmeleri entegre raporlama uygulamalarına yönlendiren nedenlere ilişkin cevapların güvenilirlik katsayısı yüzde yetmişin altında olduğu için analize dahil edilmemiştir.

Verilerin değerlendirilmesinde SPSS 25.0 (Statistical Package for Social Sciences) paket programından yararlanılmıştır. Anket sonuçları SPSS veri tabanına girilmiştir ve elde edilen sonuçlar, Word programına aktarılarak tablolar oluşturulmuştur.

5.1. Araştırma Bulgularının Değerlendirilmesi

Ankete katılan işletme yöneticilerinin demografik özellikleri Tablo 2.'deki gibidir. Bu tabloda yer alan sonuçlara göre, işletme yöneticilerinin pozisyonları; yüzde 48'i finans müdürü, yüzde 22,6'sı kurumsal ilişkiler yöneticisi, yüzde 12'si kurumsal ilişkiler başkan yardımcısı, yüzde 6,7'si kurumsal hizmetler yöneticisi, yüzde 5,3'ü iç denetim ve risk yönetimi başkanı ve yüzde 5,3 'ünün yatırımcı ilişkileri danışmanı şeklinde tespit edilmiştir. Ayrıca, işletme yöneticilerinin yüzde 40'nın 1-5 yıl arasında, yüzde 32'sinin 6-9 yıl arasında, yüzde 16'sının 10-15 yıl arasında, yüzde 9,3'ünün 16-20 yıl arasında ve yüzde 2,7'sinin de 21 yıl ve üzeri süredir görevlerini ifa etmekte oldukları belirlenmiştir.

Ankete katılan işletmelerin yüzde 12'si 50'den az, yüzde 36'sı 51-500 arasında, yüzde 30,7'si 501-1000 arasında ve yüzde 21,3'ünün 1001 ve üzerinde çalışan sayısına sahip olduğu belirlenmiştir. Ayrıca, ankete katılan işletmelerin yüzde 38,7' si yerli, yüzde 36'sı yabancı ve yüzde 25,3'ü yerli ve yabancı menşeli olduğu tespit edilmiştir.

Ankete katılan işletmelerin yüzde 8'i tarım, ormancılık ve balıkçılık, yüzde 10,7'si madencilik ve taş ocakçılığı, yüzde 13,3'ü imalat, yüzde 10,7'si toptan ve perakende ticaret, lokantalar ve oteller, yüzde 13,3'ü ulaştırma, depolama ve haberleşme, yüzde 20'si mali kuruluşlar, yüzde 6,7'si eğitim, sağlık, spor ve diğer sosyal hizmetler, yüzde 12'si teknoloji, yüzde 1,3'ü mesleki, bilimsel ve teknik faaliyetler, yüz-

de 1,3'ü idari ve destek hizmet faaliyetleri ve yüzde 2,7'sinin de gayrimenkul faaliyetleri sektöründe faaliyet gösterdikleri belirlenmiştir.

Bununla birlikte, demografik özelliklere ilişkin bilgilerde ankete katılan işletmelere sürdürülebilirlik raporu yayımlayıp yayınlamadıkları ve entegre raporlama uygulamalarını benimsemeyi düşünüp düşünmedikleri soruları yöneltilmiştir. Bu kapsamda, işletmelerin yüzde 56'sının sürdürülebilirlik raporu yayınladıkları ve yüzde 44'ünün ise sürdürülebilirlik raporu yayınlamadıkları; işletmelerin yüzde 56'sının entegre raporlama uygulamalarını benimsemeyi düşündükleri ve yüzde 44'ünün ise entegre raporlama uygulamalarını benimsemeyi düşünmedikleri tespit edilmiştir.

Tablo 2. İşletme Yöneticilerinin Demografik Bilgileri

	Sayı	Yüzde (%)
İşletme yöneticilerinin pozisyonları		
Finans Müdürü	36	48
Kurumsal İlişkiler Yöneticisi	17	22,6
Kurumsal İlişkiler Başkan Yardımcısı	9	12
Kurumsal Hizmetler Yöneticisi	5	6,7
İç Denetim ve Risk Yönetimi Başkanı	4	5,3
Yatırımcı İlişkileri Danışmanı	4	5,3
İşletme yöneticilerinin çalışma süreleri		
1-5 Yıl	30	40
6-9 Yıl	24	32
10-15 Yıl	12	16
16-20 Yıl	7	9,3
21 Yıl ve üzeri	2	2,7
İşletmelerin çalışan sayısı		
50'den az	9	12
51-500	27	36
501-1000	23	30,7
1001 ve üzeri	16	21,3
İşletmelerin menşei		
Yerli	29	38,7
Yerli ve Yabancı	27	36
Yabancı	19	25,3

İşletmeler sürdürülebilirlik raporu yayınlıyor mu?		
Evet	42	56
Hayır	33	44
İşletmelerin faaliyet gösterdiği sektör		
Tarım, Ormancılık ve Balıkçılık	6	8
Madencilik ve Taş Ocakçılığı	8	10,7
İmalat	10	13,3
Toptan ve Perakende Ticaret, Lokantalar ve Oteller	8	10,7
Ulaştırma, Depolama ve Haberleşme	10	13,3
Mali Kuruluşlar	15	20
Eğitim, Sağlık, Spor ve Diğer Sosyal Hizmetler	5	6,7
Teknoloji	9	12
Mesleki, Bilimsel ve Teknik Faaliyetler	1	1,3
İdari ve Destek Hizmet Faaliyetleri	1	1,3
Gayrimenkul Faaliyetleri	2	2,7
İşletmeler entegre raporlamayı benimsemeyi düşünüyor mu?		
Evet	42	56
Hayır	33	44

Tablo 3’de ankete katılan işletme yöneticilerinin entegre raporlama farkındalığına ilişkin oluşturulan ifadelere katılma düzeyleri ayrıntılı bir şekilde sunulmuştur.

Tablo 3. İşletme Yöneticilerinin Entegre Raporlama Farkındalığına İlişkin Oluşturulan İfadelere Katılma Düzeylerinin Dağılımı

Entegre Raporlama Farkındalığına İlişkin İfadeler	Ortalama	Standart Sapma	Frekans yüzde				
			1	2	3	4	5
Sürdürülebilirlik raporlaması hakkında bilgi sahibiyim	3,2933	1,15984	2,7	12	25,3	40	20
Entegre raporlama hakkında bilgi sahibiyim	3,5600	1,30736	9,3	14,7	16	30,7	29,3
Türkiye’de entegre raporlama alanında yapılan çalışmalarını takip ederim	3,6267	1,02368	9,3	13,3	30,7	32	14,7
Genel	3,4267	1,14695	-				

(1=Kesinlikle katılmıyorum 2=Katılmıyorum 3=Ne katılıyorum Ne katılmıyorum 4=Katılıyorum 5=Kesinlikle katılıyorum)

Tablo 3.'de de görüldüğü üzere, işletme yöneticileri entegre raporlama farkındalığına ilişkin oluşturulan ifadelerden;

“Sürdürülebilirlik raporlaması hakkında bilgi sahibiyim” ifadesine (3,29 ortalama ile) “Katılıyorum”,

“Entegre raporlama hakkında bilgi sahibiyim” ifadesine (3,56 ortalama ile) “Katılıyorum”,

“Türkiye’de entegre raporlama alanında yapılan çalışmaları takip ederim” ifadesine (3,62 ortalama ile) “Katılıyorum”, şeklinde cevap vermişlerdir.

Yukarıdaki sonuçlar incelendiğinde, işletme yöneticilerinin entegre raporlama farkındalığına ilişkin oluşturulan üç ifadeye de katıldıkları görülmüştür. Sonuç olarak, işletme yöneticilerinin sürdürülebilirlik raporlaması/entegre raporlama hakkında bilgi sahibi oldukları ve entegre raporlama alanında yapılan çalışmaları takip ettikleri söylenebilir.

Tablo 4.’de ankete katılan işletme yöneticilerinin entegre raporlamanın önündeki engellerine/sorunlarına ilişkin oluşturulan ifadelere katılma düzeyleri ayrıntılı bir şekilde sunulmuştur.

Tablo 4. İşletme Yöneticilerinin Entegre Raporlamanın Önündeki Engellerine/Sorunlarına İlişkin Oluşturulan İfadelere Katılma Düzeylerinin Dağılımı

Entegre Raporlamanın Önündeki Engellerine/ Sorunlarına İlişkin İfadeler	Ortalama	Standart Sapma	Frekans yüzde				
			1	2	3	4	5
Yatırımcıların entegre raporlamaya ilgilerine dair yeterli kanıt olmadığını düşünüyorum	3,2000	0,95860	4	18,7	37,3	33,3	6,7
Bir entegre raporda bağımsız dış güvencenin olmaması, paydaşların bu raporlamaya ilgi göstermemesine neden olmaktadır	2,4133	1,11614	20	41,3	22,7	9,3	6,7
İşletmemizde üst yönetim ve/veya yönetim kurulu entegre raporlamayı desteklememektedir	3,0933	1,19880	9,3	29,3	13,3	38,7	9,3
Entegre raporlama uygulamalarına işletmemiz CFO’su olumsuz yaklaşmaktadır	3,0267	1,37520	18,7	17,3	25,3	20	18,7
İşletmemizde entegre raporu hazırlayacak personel kısıtı bulunmaktadır	2,6133	1,32434	26,7	25,3	16	24	8
İşletmemizde entegre raporu hazırlayacak bütçe kısıtı bulunmaktadır	2,6400	1,32175	22,7	30,7	18,7	16	12
İşletmemizde entegre raporun hazırlanmasını olumsuz etkileyecek zaman kısıtı vardır	2,3067	1,35540	40	21,3	14,7	16	8
Entegre raporun nasıl hazırlanacağı konusunda rehberlik eksikliği bulunmaktadır	3,0000	1,45193	20	22,7	16	20	21,3

Entegre raporun benimsenmesini sağlamak için işletme içindeki bağlantı ve entegrasyon süreci eksiktir	3,0667	1,46429	21,3	18,7	12	28	20
Entegre rapor hazırlama maliyetleri yüksektir	3,0933	1,45354	12	36	10,7	13,3	28
İşletmemizde entegre rapor üretmek için uygun bilgi teknolojileri yetersizdir	1,7467	0,80695	45,3	37,3	14,7	2,7	0
Bir entegre rapor üretebilmek için raporlama çerçevesi yetersizdir (Uluslararası entegre raporlama çerçevesi)	2,2267	1,10983	29,3	37,3	18,7	10,7	4
Genel	2,7022	0,47894	-				

(1=Kesinlikle katılmıyorum 2=Katılmıyorum 3=Ne katılıyorum Ne katılmıyorum 4=Katılıyorum 5=Kesinlikle katılıyorum)

Tablo 4.'de de görüldüğü üzere, işletme yöneticileri, entegre raporlamanın önündeki engellerine/sorunlarına ilişkin oluşturulan ifadelerden;

“Yatırımcıların entegre raporlamaya ilgilerine dair yeterli kanıt olmadığını düşünüyorum” ifadesine (3,20 ortalama ile) *“Ne katılıyorum Ne katılmıyorum”*,

“Bir entegre raporda bağımsız dış güvencenin olmaması, paydaşların bu raporlamaya ilgi göstermemesine neden olmaktadır” ifadesine (2,41 ortalama ile) *“Ne katılıyorum Ne katılmıyorum”*,

“İşletmemizde üst yönetim ve/veya yönetim kurulu entegre raporlamayı desteklememektedir” ifadesine (3,09 ortalama ile) *“Ne Katılıyorum Ne Katılmıyorum”*,

“Entegre raporlama uygulamalarına işletmemiz CFO’su olumsuz yaklaşmaktadır” ifadesine (3,02 ortalama ile) *“Ne Katılıyorum Ne Katılmıyorum”*,

“İşletmemizde entegre raporu hazırlayacak personel kısıtı bulunmaktadır” ifadesine (2,61 ortalama ile) *“Ne Katılıyorum Ne Katılmıyorum”*,

“İşletmemizde entegre raporu hazırlayacak bütçe kısıtı bulunmaktadır” ifadesine (2,64 ortalama ile) *“Ne Katılıyorum Ne Katılmıyorum”*,

“İşletmemizde entegre raporun hazırlanmasını olumsuz etkileyecek zaman kısıtı vardır” ifadesine (2,30 ortalama ile) *“Ne Katılıyorum Ne Katılmıyorum”*,

“Entegre raporun nasıl hazırlanacağı konusunda rehberlik eksikliği bulunmaktadır” ifadesine (3,00 ortalama ile) *“Ne Katılıyorum Ne Katılmıyorum”*,

“Entegre raporun benimsenmesini sağlamak için işletme içindeki bağlantı ve entegrasyon süreci eksiktir” ifadesine (3,06 ortalama ile) *“Ne Katılıyorum Ne Katılmıyorum”*,

“Entegre rapor hazırlama maliyetleri yüksektir” ifadesine (3,09 ortalama ile) “Ne Katılıyorum Ne Katılmıyorum”,

“İşletmemizde entegre rapor üretmek için uygun bilgi teknolojileri yetersizdir” ifadesine (1,74 ortalama ile) “Katılmıyorum”,

“Bir entegre rapor üretebilmek için raporlama çerçevesi yetersizdir (Uluslararası entegre raporlama çerçevesi)” ifadesine (2,22 ortalama ile) “Katılmıyorum”, şeklinde cevap vermişlerdir.

Yukarıdaki sonuçlar incelendiğinde, işletme yöneticilerinin entegre raporlamanın önündeki engellerine/sorunlarına ilişkin oluşturulan ifadelerden onuna fikir beyan etmedikleri ve iki ifadeye de katılmadıkları görülmüştür. Sonuç olarak, ankete katılan işletme yöneticileri, yatırımcıların entegre raporlamaya ilgilerine dair yeterli kanıt olmadığı, işletmelerinde üst yönetim ve/veya yönetim kurulunun entegre raporlamayı desteklemediği, entegre raporlama uygulamalarına işletmeleri CFO’ sunun olumsuz yaklaşımı, işletmelerinde entegre raporu hazırlayacak personel, bütçe ve zaman kısıtının bulunduğu, entegre raporun nasıl hazırlanacağı konusunda rehberlik eksikliğinin olduğu, entegre raporun benimsenmesini sağlamak için işletme içindeki bağlantı ve entegrasyon süreci eksikliğinin olduğu ve entegre rapor hazırlama maliyetlerinin yüksek olduğu gibi konularda görüş beyan etmemişlerdir. Diğer taraftan, işletme yöneticileri, işletmelerinin entegre rapor üretmek için bilgi teknolojilerinin ve raporlama çerçevesinin de yeterli olduğuna inandıklarını ifade etmişlerdir.

Tablo 5.’de işletme yöneticilerinin entegre raporlamanın muhtemel faydalarına ilişkin oluşturulan ifadelere katılma düzeyleri ayrıntılı bir şekilde sunulmuştur.

Tablo 5. İşletme Yöneticilerinin Entegre Raporlamanın Muhtemel Faydalarına İlişkin Oluşturulan İfadelere Katılma Düzeylerinin Dağılımı

Entegre Raporlamanın Muhtemel Faydalarına İlişkin İfadeler	Ortalama	Standart Sapma	Frekans yüzde				
			1	2	3	4	5
İşletmenizin kurumsal raporlarını iyileştirmeye yardımcı olacaktır	3,4000	1,21922	8	16	25,3	29,3	21,3
Sürdürülebilir ürün geliştirmeyi teşvik edecektir	3,3333	1,16634	5,3	20	30,7	24	20
Dış paydaşlarla iletişimi geliştirecektir	3,0000	1,20808	12	24	28	24	12
Sermayeye daha kolay erişim sağlayacaktır	2,5733	1,04200	16	33,3	30,7	17,3	2,7
İşletmenizin entegre düşünceyi içselleştirmesine aracılık ederek bağımsız departman anlayışını ortadan kaldıracaktır	3,7333	1,08221	2,7	14,7	14,7	42,7	25,3
Şeffaflığı arttıracaktır	3,3067	1,12674	8	16	25,3	38,7	12
Hisse senedi fiyatını arttıracaktır	3,0267	,99964	4	28	37,3	22,7	8
Kurumsal itibarı arttıracaktır	3,8400	,80606	0	4	29,3	45,3	21,3
Rekabet avantajı sağlayacaktır	2,9867	1,13296	5,3	34,7	29,3	17,3	13,3

Daha iyi sermaye tahsis kararları alınmasını sağlayacaktır	3,3733	1,15984	2,7	25,3	25,3	25,3	21,3
Veri kalitesini iyileştirecektir	3,6933	,94402	0	14,7	20	46,7	18,7
Karar verme sürecini iyileştirecektir	3,9467	,83655	0	2,7	29,3	38,7	29,3
Risk ve fırsatların daha iyi anlaşılmasını sağlayacaktır	3,4133	1,00126	1,3	20	28	37,3	13,3
Yatırımcılar ile daha güçlü ilişkiler kurulmasını sağlayacaktır	3,9200	,80135	0	2,7	28	44	25,3
Yönetim, işletme ve stratejisini daha iyi anlayacaktır	3,8400	1,17450	4	12	17,3	29,3	37,3
Genel	3,4258	,50367					

(1=Kesinlikle katılmıyorum 2=Katılmıyorum 3=Ne katılıyorum Ne katılmıyorum 4=Katılıyorum 5=Kesinlikle katılıyorum)

Tablo 5.'de görüldüğü üzere, işletme yöneticileri, entegre raporlamanın muhtemel faydalarına ilişkin oluşturulan ifadelerden;

“İşletmenizin kurumsal raporlarını iyileştirmeye yardımcı olacaktır” ifadesine (3.40 ortalama ile) *“Katılıyorum”*,

“Sürdürülebilir ürün geliştirmeyi teşvik edecektir” ifadesine (3.33 ortalama ile) *“Katılıyorum”*,

“Dış paydaşlarla iletişimi geliştirecektir” ifadesine (3.00 ortalama ile) *“Ne Katılıyorum Ne Katılmıyorum”*,

“Sermayeye daha kolay erişim sağlayacaktır” ifadesine (2.57 ortalama ile) *“Ne Katılıyorum Ne Katılmıyorum”*,

“İşletmenizin entegre düşüncüyü içselleştirmesine aracılık ederek bağımsız departman anlayışını ortadan kaldıracaktır” ifadesine (3.73 ortalama ile) *“Katılıyorum”*,

“Şeffaflığı arttıracaktır” ifadesine (3.30 ortalama ile) *“Katılıyorum”*,

“Hisse senedi fiyatını arttıracaktır” ifadesine (3.02 ortalama ile) *“Ne Katılıyorum Ne Katılmıyorum”*,

“Kurumsal itibarı arttıracaktır” ifadesine (3.84 ortalama ile) *“Katılıyorum”*,

“Rekabet avantajı sağlayacaktır” ifadesine (2.98 ortalama ile) *“Ne Katılıyorum Ne Katılmıyorum”*,

“Daha iyi sermaye tahsis kararları alınmasını sağlayacaktır” ifadesine (3.37 ortalama ile) *“Katılıyorum”*,

“Veri kalitesini iyileştirecektir” ifadesine (3.69 ortalama ile) *“Katılıyorum”*,

“Karar verme sürecini iyileştirecektir” ifadesine (3.94 ortalama ile) “Katılıyorum”,

“Risk ve fırsatların daha iyi anlaşılmasını sağlayacaktır” ifadesine (3.41 ortalama ile) “Katılıyorum”,

“Yatırımcılar ile daha güçlü ilişkiler kurulmasını sağlayacaktır” ifadesine (3.92 ortalama ile) “Katılıyorum”,

“Yönetim, işletme ve stratejisini daha iyi anlayacaktır” ifadesine (3.84 ortalama ile) “Katılıyorum”, şeklinde cevap vermişlerdir.

Yukarıdaki sonuçlar incelendiğinde, işletme yöneticilerinin entegre raporlamanın muhtemel faydalarına ilişkin oluşturulan ifadelerden on birine katıldıkları ve dördüne de görüş beyan etmedikleri görülmüştür. Sonuç olarak, işletme yöneticileri, entegre raporlama uygulamalarının, işletmelerinin karar verme sürecini iyileştireceği, yatırımcılar ile daha güçlü ilişkiler kurulmasını sağlayacağı, yönetimin, işletme ve stratejisini daha iyi anlayacağı, kurumsal itibarı arttıracığı, entegre düşüncenin içselleştirmesine aracılık ederek bağımsız departman anlayışını ortadan kaldıracığı, veri kalitesini iyileştireceği ve risk ve fırsatların daha iyi anlaşılmasını sağlayacağına inandıklarını ifade etmişlerdir. Ancak, işletme yöneticileri, entegre raporlama uygulamalarının sermayeye daha kolay erişim sağlayacağı, rekabet avantajı sağlayacağı, dış paydaşlarla iletişimi geliştireceği ve hisse senedi fiyatını arttıracığı konularında görüş beyan etmekten kaçındıkları tespit edilmiştir.

Tablo 6’da işletme yöneticilerinin entegre raporların bağımsız denetime tabi tutulmasına ilişkin oluşturulan ifadelere katılma düzeyleri ayrıntılı bir şekilde sunulmuştur.

Tablo 6. İşletme Yöneticilerinin Entegre Raporların Bağımsız Denetime Tabi Tutulmasına İlişkin Oluşturulan İfadelere Katılma Düzeylerinin Dağılımı

Entegre Raporların Bağımsız Denetime Tabi Tutulmasına İlişkin İfadeler	Ortalama	Standart Sapma	Frekans yüzde				
			1	2	3	4	5
Yatırımcıların raporlamaya güven duyabilmeleri için güvence gereklidir	4,2800	0,66900	0	0	12	48	40
Dış paydaşların raporlamaya güven duymaları için güvence gereklidir	4,4267	0,64038	0	0	8	41,3	50,7
Güvence, paydaş kararlarını etkilemektedir	4,2133	0,72211	0	0	17,3	44	37,7
Finansal ve finansal olmayan bileşenlerin denetim sürecinde bir araya getirebilmenin zorluğu oldukça fazladır	4,2800	0,72708	0	0	16	40	44
Genel	4,3	,50671	-				

(1=Kesinlikle katılmıyorum 2=Katılmıyorum 3=Ne katılıyorum Ne katılmıyorum 4=Katılıyorum 5=Kesinlikle katılıyorum)

Tablo 6’da görüldüğü üzere, işletme yöneticileri entegre raporların bağımsız denetime tabi tutulmasına ilişkin oluşturulan ifadelerden;

“Yatırımcıların raporlamaya güven duyabilmeleri için güvence gereklidir” ifadesine (4,28 ortalama ile) “Kesinlikle Katılıyorum”,

“Dış paydaşların raporlamaya güven duymaları için güvence gereklidir” ifadesine (4,42 ortalama ile) “Kesinlikle Katılıyorum”,

“Güvence, paydaş kararlarını etkilemektedir” ifadesine (4,21 ortalama ile) “Katılıyorum”,

“Finansal ve finansal olmayan bileşenlerin denetim sürecinde bir araya getirebilmenin zorluğu oldukça fazladır” ifadesine (4,28 ortalama ile) “Kesinlikle Katılıyorum”, şeklinde cevap vermişlerdir.

Yukarıdaki sonuçlar incelendiğinde, işletme yöneticilerinin entegre raporların bağımsız denetime tabi tutulmasına ilişkin oluşturulan ifadelerden üçüne kesinlikle katıldıkları ve birine de katıldıkları görülmüştür. Sonuç olarak, işletme yöneticileri, dış paydaşların ve yatırımcıların raporlamaya güven duymaları için güvencenin gerekli olduğunu belirtmişlerdir. Ancak, işletme yöneticilerinin finansal ve finansal olmayan bileşenlerin denetim sürecinde bir araya getirebilmenin zor olduğuna ilişkin algılarının da oldukça fazla olduğu tespit edilmiştir.

Bununla birlikte, işletme yöneticilerinin demografik özelliklerine göre entegre raporlama farkındalığına, entegre raporlama uygulamalarının muhtemel faydalarına ve entegre raporların bağımsız denetime tabi tutulmasına ilişkin ifadelerle katılma düzeyleri arasında anlamlı bir farkın olup olmadığını belirlemek için hipotezler oluşturulmuş ve hipotezlerin analizinde Mann-Whitney Testi ve Kruskal-Wallis Testlerinden faydalanılmış, uygulanan bu testlerin sonuçları Tablo 7, Tablo 8, Tablo 9, Tablo 10 ve Tablo 11’ de sunulmuştur (Çalışmada sadece, ilgili ifadelerle katılma düzeyleri arasında anlamlı bir fark olanlara yer verilmiştir.)

Hipotezler

H_{1a} : Sürdürülebilirlik/KSS raporu yayınlayanlara göre entegre raporlama uygulamalarının muhtemel faydalarına ilişkin oluşturulan ifadelerle katılma düzeyleri arasında anlamlı fark vardır.

H_{1b} : Entegre raporlama uygulamalarını benimsemeyi düşünenlere göre entegre raporlama farkındalığına ilişkin oluşturulan ifadelerle katılma düzeyleri arasında anlamlı fark vardır.

H_{1c} : Entegre raporlama uygulamalarını benimsemeyi düşünenlere göre entegre raporlama uygulamalarının muhtemel faydalarına ilişkin oluşturulan ifadelerle katılma düzeyleri arasında anlamlı fark vardır.

H_{1d} : İşletmelerin çalışan sayısına göre entegre raporlama uygulamalarının muhtemel faydalarına ilişkin oluşturulan ifadelerle katılma düzeyleri arasında anlamlı fark vardır.

H_{1e} : İşletmelerin çalışan sayısına göre entegre raporların bağımsız denetime tabi tutulmasına ilişkin oluşturulan ifadelerle katılma düzeyleri arasında anlamlı fark vardır.

Tablo 7. Sürdürülebilirlik/KSS Raporu Yayınlayanlara Göre Entegre Raporlama Uygulamalarının Muhtemel Faydalarına İlişkin Oluşturulan İfadelere Katılma Düzeylerinin Değişimi

Entegre Raporlama Uygulamalarının Muhtemel Faydaları ile İlgili İfadeler	Sig. (2-tailed)
İşletmenizin kurumsal raporlarını iyileştirmeye yardımcı olacaktır	0,697
Sürdürülebilir ürün geliştirmeyi teşvik edecektir	0,228
Dış paydaşlarla iletişimi geliştirecektir	0,948
Sermayeye daha kolay erişim sağlayacaktır	0,969
İşletmenizin entegre düşünceyi içselleştirmesine aracılık ederek bağımsız departman anlayışını ortadan kaldıracaktır	0,706
Şeffaflığı arttıracaktır	0,689
Hisse senedi fiyatını arttıracaktır	0,841
Kurumsal itibarı arttıracaktır	0,595
Rekabet avantajı sağlayacaktır	0,625
Daha iyi sermaye tahsis kararları alınmasını sağlayacaktır	0,047
Veri kalitesini iyileştirecektir	0,079
Karar verme sürecini iyileştirecektir	0,509
Risk ve fırsatların daha iyi anlaşılmasını sağlayacaktır	0,746
Yatırımcılar ile daha güçlü ilişkiler kurulmasını sağlayacaktır	0,084
Yönetim, organizasyon ve stratejisini daha iyi anlayacaktır	0,432

Tablo 7’de görüldüğü üzere, ankete katılan işletmelerden sürdürülebilirlik/KSS raporu yayınlayanlara göre entegre raporlama uygulamalarının muhtemel faydaları ile ilgili oluşturulan ifadelerden “*Daha iyi sermaye tahsis kararları alınmasını sağlayacaktır*” ifadesi ile ilgili $P=0,047$ değeri bulunmuştur. Bu nedenle, bulunan değer $P<0.05$ olduğundan sadece bu ifadeye ilişkin aralarında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir. Diğer ifadelerle ilişkin bulunan değerlerin hepsi $P>0.05$ olduğundan aralarında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık tespit edilememiştir. Dolayısıyla “*Sürdürülebilirlik/KSS raporu yayınlayanlara göre entegre raporlama uygulamalarının muhtemel faydalarına ilişkin oluşturulan ifadelerle katılma düzeyleri arasında anlamlı fark vardır*” şeklinde belirlenen H_{1a} hipotezi sadece bu ifade için kabul edilmiş, diğer ifadeler için reddedilmiştir.

Tablo 8. Entegre Raporlama Uygulamalarını Benimsemeyi Düşünenlere Göre Entegre Raporlama Farkındalığına İlişkin Oluşturulan İfadelere Katılma Düzeylerinin Değişimi

Entegre Raporlama Farkındalığına İlişkin İfadeler	Sig. (2-tailed)
Sürdürülebilirlik raporlaması hakkında bilgi sahibiyim	0,000
Entegre raporlama hakkında bilgi sahibiyim	0,000
Türkiye’de entegre raporlama alanında yapılan çalışmaları takip ederim	0,000

Tablo 8’de görüldüğü üzere, ankete katılan işletmelerden entegre raporlama uygulamalarını benimsemeyi düşünenlere göre entegre raporlama farkındalığına ilişkin oluşturulan ifadelerden “*Sürdürülebilirlik raporlaması hakkında bilgi sahibiyim*” ifadesi ile ilgili $P=0,000$, “Entegre raporlama hakkında bilgi sahibiyim” ifadesi ile ilgili $P=0,000$, “*Türkiye’de entegre raporlama alanında yapılan çalışmaları takip ederim*” ifadesi ile ilgili $P=0,000$ değerleri bulunmuştur. Bulunan değerler $P<0.05$ olduğundan bu ifadelerle ilişkin aralarında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir. Dolayısıyla “*Entegre raporlama uygulamalarını benimsemeyi düşünenlere göre entegre raporlama farkındalığına ilişkin oluşturulan ifadelerle katılma düzeyleri arasında anlamlı fark vardır*” şeklinde belirlenen H_{10} hipotezi bu ifadeler için kabul edilmiştir.

Tablo 9. Entegre Raporlama Uygulamalarını Benimsemeyi Düşünenlere Göre Entegre Raporlama Uygulamalarının Muhtemel Faydalarına İlişkin Oluşturulan İfadelere Katılma Düzeylerinin Değişimi

Entegre Raporlama Uygulamalarının Muhtemel Faydaları ile İlgili İfadeler	Sig. (2-tailed)
İşletmenizin kurumsal raporlarını iyileştirmeye yardımcı olacaktır	0,188
Sürdürülebilir ürün geliştirmeyi teşvik edecektir	0,325
Dış paydaşlarla iletişimi geliştirecektir	0,052
Sermayeye daha kolay erişim sağlayacaktır	0,292
İşletmenizin entegre düşünceyi içselleştirmesine aracılık ederek bağımsız departman anlayışını ortadan kaldıracaktır	0,441
Şeffaflığı arttıracaktır	0,933
Hisse senedi fiyatını arttıracaktır	0,079
Kurumsal itibarı arttıracaktır	1,000
Rekabet avantajı sağlayacaktır	0,033
Daha iyi sermaye tahsis kararları alınmasını sağlayacaktır	0,485

Veri kalitesini iyileştirecektir	0,510
Karar verme sürecini iyileştirecektir	0,812
Risk ve fırsatların daha iyi anlaşılmasını sağlayacaktır	0,858
Yatırımcılar ile daha güçlü ilişkiler kurulmasını sağlayacaktır	0,319
Yönetim, organizasyon ve stratejisini daha iyi anlayacaktır	0,785

Tablo 9.'da görüldüğü üzere, ankete katılan işletmelerden entegre raporlama uygulamalarını benimsemeyi düşünenlere göre entegre raporlama uygulamalarının muhtemel faydalarına ilişkin oluşturulan ifadelerden “*Rekabet avantajı sağlayacaktır*” ifadesi ile ilgili $P=0,033$ değeri bulunmuştur. Bu nedenle, bulunan değer $P<0.05$ olduğundan sadece bu ifadeye ilişkin aralarında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir. Diğer ifadelerle ilişkin bulunan değerlerin hepsi $P>0.05$ olduğundan aralarında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık tespit edilememiştir. Dolayısıyla “*Entegre raporlama uygulamalarını benimsemeyi düşünenlere göre entegre raporlama uygulamalarının muhtemel faydalarına ilişkin oluşturulan ifadelerle katılma düzeyleri arasında anlamlı fark vardır*” şeklinde belirlenen H_{1c} hipotezi sadece bu ifade için kabul edilmiş, diğer ifadeler için reddedilmiştir.

Tablo 10. İşletmelerin Çalışan Sayısına Göre Entegre Raporlama Uygulamalarının Muhtemel Faydalarına İlişkin Oluşturulan İfadelere Katılma Düzeylerinin Değişimi

Entegre Raporlama Uygulamalarının Muhtemel Faydaları ile İlgili İfadeler	Sig. (2-tailed)
İşletmenizin kurumsal raporlarını iyileştirmeye yardımcı olacaktır	0,629
Sürdürülebilir ürün geliştirmeyi teşvik edecektir	0,728
Dış paydaşlarla iletişimi geliştirecektir	0,216
Sermayeye daha kolay erişim sağlayacaktır	0,182
İşletmenizin entegre düşüncüyü içselleştirmesine aracılık ederek bağımsız departman anlayışını ortadan kaldıracaktır	0,454
Şeffaflığı arttıracaktır	0,086
Hisse senedi fiyatını arttıracaktır	0,047
Kurumsal itibarı arttıracaktır	0,271
Rekabet avantajı sağlayacaktır	0,134
Daha iyi sermaye tahsis kararları alınmasını sağlayacaktır	0,731
Veri kalitesini iyileştirecektir	0,088
Karar verme sürecini iyileştirecektir	0,271
Risk ve fırsatların daha iyi anlaşılmasını sağlayacaktır	0,152
Yatırımcılar ile daha güçlü ilişkiler kurulmasını sağlayacaktır	0,230
Yönetim, organizasyon ve stratejisini daha iyi anlayacaktır	0,982

Tablo 10’da görüldüğü üzere, işletmelerin çalışan sayısına göre entegre raporlama uygulamalarının muhtemel faydalarına ilişkin oluşturulan ifadelerden “*Hisse senedi fiyatını arttıracaktır*” ifadesi ile ilgili $P=0,047$ değeri bulunmuştur. Bu nedenle, bulunan değer $P<0.05$ olduğundan sadece bu ifadeye ilişkin aralarında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir. Diğer ifadelere ilişkin bulunan değerlerin hepsi $P>0.05$ olduğundan aralarında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık tespit edilememiştir. Dolayısıyla “İşletmelerin çalışan sayısına göre entegre raporlama uygulamalarının muhtemel faydalarına ilişkin oluşturulan ifadeler katılma düzeyleri arasında anlamlı fark vardır” şeklinde belirlenen H_{1d} hipotezi sadece bu ifade için kabul edilmiş, diğer ifadeler için reddedilmiştir.

Tablo 11. İşletmelerin Çalışan Sayısına Göre Entegre Raporların Bağımsız Denetime Tabi Tutulmasına İlişkin Oluşturulan İfadelere Katılma Düzeylerinin Değişimi

Entegre Raporların Bağımsız Denetime Tabi Tutulmasına İlişkin İfadeler	Sig. (2-tailed)
Yatırımcıların raporlamaya güven duyabilmeleri için güvence gereklidir	0,946
Dış paydaşların raporlamaya güven duymaları için güvence gereklidir	0,047
Güvence, paydaş kararlarını etkilemektedir	0,721
Finansal ve finansal olmayan bileşenlerin denetim sürecinde bir araya getirebilmenin zorluğu oldukça fazladır	0,209

Tablo 11’de görüldüğü üzere, işletmelerin çalışan sayısına göre entegre raporların bağımsız denetime tabi tutulmasına ilişkin oluşturulan ifadelerden “*Dış paydaşların raporlamaya güven duymaları için güvence gereklidir*” ifadesi ile ilgili $P=0,047$ değeri bulunmuştur. Bu nedenle, bulunan değer $P<0,05$ olduğundan bu ifadeye ilişkin anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir. Dolayısıyla, “İşletmelerin çalışan sayısına göre entegre raporların bağımsız denetime tabi tutulmasına ilişkin oluşturulan ifadeler katılma düzeyleri arasında anlamlı fark vardır” şeklinde belirlenen H_{1c} hipotezi sadece bu ifade için kabul edilmiş, diğer ifadeler için reddedilmiştir.

6. DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Literatürde yer alan teorik yazınlar ve ampirik çalışmalar dikkate alındığında, işletmelerin entegre rapor hazırlama sürecinde karşılaştıkları/karşılaşabilecekleri sorunları üç başlık altında özetlemek mümkündür:

İçsel Sorunlar (Finansal)

- Bir kuruluş bünyesinde entegre raporu hazırlayacak bütçe, personel ve zaman kısıtlarının olması,
- Kuruluş içerisinde entegre rapor üretmek için uygun bilgi teknolojilerinin yetersiz olması,
- Entegre rapor hazırlama maliyetlerinin yüksek olmasına ilişkindir.

İçsel Sorunlar (Yönetimsel)

- Üst yönetim ve/veya yönetim kurulunun entegre raporlama uygulamalarını desteklememesi,
- Yönetimin finansal ve sürdürülebilirlik göstergelerini eşit derece önemli görmemesi,
- Entegre raporun benimsenmesini sağlamak için kuruluş içindeki bağlantı ve entegrasyon sürecinin eksik olması,
- Bir entegre raporlamada sürdürülebilirlik raporlama süreçlerini finansal süreçlerle uyumlu hale getirebilmenin güç olması,
- Bir entegre rapora dahil edilecek konuların belirlenmesinde önemlilik kavramının zorlayıcı olması,
- Kuruluşların, bilgiler arası bağlantı kavramını, bir entegre raporun hazırlanmasının en büyük zorluklarından biri olarak görmesi,
- Entegre rapor uygulamalarının, ileriye dönük bilgileri de gerektiriyor olması,
- Bir entegre raporda finansal olmayan bilgilerle ilgili ölçütleri belirleyebilmenin güç olması,
- Bir entegre raporda ilgili verilerin belirlenmesi, toplanması ve ölçülmesinin zor olması,
- Bir entegre raporun kapsamı ve içeriğinin belirlenebilmesinin güç olması,
- Entegre rapor hazırlama sürecinde, sermayelerin tanımlanmasının ve ölçülmesinin zor olması,
- Kuruluşların birden fazla sermaye türünü iş süreçlerinin doğal bir parçası olarak görmemesi,
- Dış paydaşların ihtiyaç ve beklentileri ile onlara kuruluşun kendi hikayesini anlatabilmek arasında dengenin nasıl kurulacağına ilişkindir.

Dışsal Sorunlar (Rekabetçilik)

- Yatırımcıların raporlamaya ilgilerine dair yeterli kanıt olmaması,
- Entegre raporun nasıl hazırlanacağı konusunda rehberlik eksikliğinin bulunması,
- Bir entegre rapor üretebilmek için raporlama çerçevesinin yetersiz olması,
- Sürdürülebilirlik raporlaması için tek bir standardın olmaması,
- Entegre raporda yer alan bilgilerin güvencesinin, finansal rapor ve sürdürülebilirlik raporunun güvencesi olmadan gerçekleştirilip gerçekleştirilemeyeceği konusunda endişelerin olması,
- Entegre rapor için güvence standartlarının yetersiz olması,
- Uluslararası entegre raporlama çerçevesinin ilkelere dayalı yaklaşıma sahip olmasının entegre raporların karşılaştırılabilirliğini azalttığına ilişkindir.

Çalışmamız kapsamında anketi cevaplayan işletme yöneticilerinin entegre raporlamanın önündeki sorunları ile ilgili ifadelere katılma düzeyleri belirlenmiştir. İşletme yöneticilerinin verdikleri cevaplara göre, entegre raporlamanın önündeki engellerine/sorunlarına ilişkin ifadelere katılma düzeyleri, ortalamaları en yüksek olanlara göre;

- Yatırımcıların entegre raporlamaya ilgilerine dair yeterli kanıt olmadığını düşünüyorum,
- İşletmemizde üst yönetim ve/veya yönetim kurulu entegre raporlamayı desteklememektedir,
- Entegre rapor hazırlama maliyetleri yüksektir,
- Entegre raporun benimsenmesini sağlamak için işletme içindeki bağlantı ve entegrasyon süreci eksiktir,
- Entegre raporlama uygulamalarına işletmemiz CFO' su olumsuz yaklaşmaktadır, şeklinde tespit edilmiştir.

Bununla birlikte ankete katılan işletmelerden sürdürülebilirlik/KSS raporu yayınlayanlar, entegre raporlama uygulamalarını benimsemeyi düşünenler, işletme yöneticilerinin pozisyonları, işletmelerin çalışan sayısı, menşei ve faaliyet gösterdiği sektör gibi özellikleri açısından oluşturulan hipotezlerin, uygulanan Mann-Whitney Testi ve Kruskal-Wallis Testi analizi sonuçları, ankete katılan işletme yöneticilerinin katılma düzeyleri arasında bir farklılık olup olmadığı araştırılmış ve aşağıda belirtilen sonuçlara ulaşılmıştır.

Ankete katılan işletme yöneticilerinin, entegre raporlama farkındalığına, entegre raporlama uygulamalarının muhtemel faydalarına ve entegre raporların bağımsız denetime tabi tutulmasına ilişkin ifadelere katılma düzeyleri arasında;

- Sürdürülebilirlik/KSS raporu yayınlayanlara göre entegre raporlama uygulamalarının muhtemel faydaları ile ilgili oluşturulan ifadelerden sadece “Daha iyi sermaye tahsis kararları alınmasını sağlayacaktır” ifadesi ile ilgili bir fark tespit edilmiştir. Sürdürülebilirlik/KSS raporu yayınlayanlara göre diğer ifadelerle ilişkin ise bir farkın olmadığı,
- Entegre raporlama uygulamalarını benimsemeyi düşünenlere göre entegre raporlama farkındalığına ilişkin oluşturulan ifadelerin tamamına ilişkin farklılık tespit edilmiştir. Ayrıca, entegre raporlama uygulamalarını benimsemeyi düşünenlere göre entegre raporlama uygulamalarının muhtemel faydalarına ilişkin oluşturulan ifadelerden sadece “Rekabet avantajı sağlayacaktır” ifadesi ile ilgili anlamlı bir fark tespit edilmiştir. Entegre raporlama uygulamalarını benimsemeyi düşünenlere göre diğer ifadelerle ilişkin ise bir farkın olmadığı,
- İşletme yöneticilerinin pozisyonlarına göre bir farkın olmadığı,
- İşletmelerin çalışan sayısına göre entegre raporlama uygulamalarının faydalarına ilişkin oluşturulan ifadelerden “Hisse senedi fiyatını arttıracaktır” ifadesi ile ilgili bir fark tespit edilmiştir. İşletmelerin çalışan sayısına göre entegre raporların bağımsız denetime tabi tutulmasına ilişkin oluşturulan ifadelerden “Dış paydaşların raporlamaya güven duymaları için güvence gereklidir” ifadesi ile ilgili bir fark tespit edilmiştir. Çalışan sayısına göre diğer ifadelerle ilişkin ise bir farkın olmadığı,

- İşletmelerin menşesine göre bir farkın olmadığı,
- İşletmelerin faaliyet gösterdiği sektöre göre bir farkın olmadığı tespit edilmiştir.

Yukarıda belirtilen entegre raporlama uygulamaları sürecinde karşılaşılabilecek sorunların azaltılabilmesi veya ortadan kaldırılabilmesi için bazı çalışmaların yapılmasında fayda bulunmaktadır. Çalışmada yer alan teorik yazınlar ve anket analizi sonuçları dikkate alındığında konuyla ilgili yapılabilecek öneriler aşağıdaki gibi sıralanabilir;

- Kurumsal raporlamanın mevcut boşluklarından ortaya çıkan entegre raporlamanın, işletme performansını arttıracak bir araç olarak görülmesi, işletme yöneticilerinin entegre raporlama uygulamalarını benimsemesini sağlayacaktır.
- Entegre raporlama uygulamalarının işletme bünyesinde içselleştirilmesi ile potansiyel çalışanların işletmeye katılımı sağlanabilir ve/veya mevcut çalışanlar ise işletmede tutulabilir.
- Muhasebe firmaları, işletmelere entegre raporlama hakkında danışmanlık sağlayabilmek için bu raporlamayla ilgili gerekli bilgilerle donatılmalıdır,
- Ülkemizde finansal olmayan bilgilere ilişkin standartların oluşturulmasından herhangi bir kuruluş sorumlu olmadığından, ilgili düzenlemeler ile bir kuruluşa yetki verilebilir.
- İlgili yasal düzenlemeler ile entegre raporlama alanında düzenleyici ve denetleyici kuruluş olarak, KGK yetkilendirilebilir.
- İlgili yasal düzenlemeler ile, öncelikle, sermaye piyasası araçları borsada işlem gören işletmeler için entegre raporlama uygulamaları zorunlu hale getirilebilir.
- Hükümet, entegre rapor uygulamalarını teşvik etmek amacıyla, entegre rapor yayınlayan işletmelere, yüzde beş oranında vergi indirimi uygulayabilir.
- Üniversitelerimizde, muhasebe eğitimi veren lisans ve lisansüstü programlarda öğrencilerimizi iş hayatına hazırlayabilmek için entegre raporlamaya ilişkin derslerin bu programlara konulması yerinde olacaktır.
- ERTA (Entegre Raporlama Türkiye Ağı), tanıtım faaliyetlerini arttırarak hem işletmelerin hem de tüm paydaşların entegre raporlama farkındalığını ve benimsenmesine yönelik katkı sağlayabilir.
- TKYD (Türkiye Kurumsal Yönetim Derneği) ve SKD (Sürdürülebilir Kalkınma Derneği) Türkiye, entegre raporlama uygulamalarının tüm kurum ve kuruluşlarda benimsenmesini sağlamak amacıyla seminerler düzenleyebilir.
- ERTA, iş dünyası ile iş birliği içerisinde çeşitli çalışmalar yaparak, uluslararası entegre raporlama çerçevesinin kapsamını oluşturan değer yaratma, sermaye öğeleri, değer yaratma süreci, içerik öğeleri ve kılavuz ilkelerin uygulanabilirliğini ortaya koyabilir.

KAYNAKÇA

- ACCA (2017). ACCA Malaysia Sustainability Reporting Awards (MaSRA), 15 Ocak 2019 tarihinde https://www.accaglobal.com/content/dam/ACCA_National/my/events/ACCA-MaSRA-report-2017.pdf adresinden alındı.
- Adams, S., and Simnett, R. (2011). Integrated Reporting: An opportunity for Australia's not-for-profit sector. *Australian Accounting Review*, 21(3), 292-301.
- Atkins, J., and Maroun, W. (2012). Integrated reporting in South Africa in 2012: Perspectives from South African institutional investors. *Meditari Accountancy Research*, 23(2), 197-221.
- Bhasin, M. L. (2017). Integrated Reporting: The Future of Corporate Reporting. *International Journal of Management and Social Sciences Research*, 6(2), 17-31.
- Black Sun (2012). Realizing the benefits: The impact of Integrated Reporting, 1 Ekim 2018 tarihinde https://integratedreporting.org/wpcontent/uploads/2014/09/IIRC.Black_Sun_Research.IR_Impact.Single.pages.18.9.14.pdf adresinden alındı.
- Doğan, Z. ve Acar A. (2019). Serbest Muhasebeci ve Mali Müşavirlerin Entegre Rapor Uygulamaları Sürecinde Mesleki Yetkinliklerinin Tespitine İlişkin Bir Araştırma. *Muhasebe ve Denetime Bakış Dergisi*, 18(56), 25-48.
- Eccles, R. G., and Krzus, M. P. (2010). *One report: Integrated reporting for a sustainable strategy*. John Wiley & Sons.
- Entegre Raporlama Türkiye Ağı, Türkiye'de Yayımlanan Entegre Raporlar, 8 Eylül 2020 tarihinde <http://www.entegreraporlamatr.org/tr/entegre-raporlama/turkiyede-yayimlanan-entegre-raporlar.aspx> adresinden alındı.
- Ernst & Young (2013), 2013 Six Growing Trends In Corporate Sustainability, 21 Kasım 2018 tarihinde <https://www.ey.com/ch/en/Publications/20131022-2013-six-growing-trends-in-corporate-sustainability/download> adresinden alındı.
- GAA ACCOUNTING, The Journal Of The Global Accounting Alliance. The Bigger Picture: The Challenges of Integrated Reporting, 8 Ekim 2018 tarihinde <http://www.gaaaccounting.com/the-bigger-picture-the-challenges-of-integrated-reporting/> adresinden alındı.
- Gibassier, D., Rodrigue, M., and Arjaliès, D. L. (2016). From share value to shared value: Exploring the role of accountants in developing integrated reporting in practice. *IMA (Institute of Management Accountants)–ACCA (The Association of Chartered Certified Accountants) Joint Research Report*.
- IIRC, Creating Value for SMEs, 10 Eylül 2018 tarihinde http://integratedreporting.org/wpcontent/uploads/2017/08/IFAC_CreatingValueforSMEs.pdf adresinden alındı.
- IIRC, Frequently Asked Questions, 22 Eylül 2020 tarihinde <https://integratedreporting.org/faqs/#should-disclosures-on-opportunities-still-be-made-if-this-could-cause-competitive-harm> adresinden alındı.
- Lodhia, S. (2015). Exploring the transition to integrated reporting through a practice lens: an Australian customer owned bank perspective. *Journal of Business Ethics*, 129(3), 585-598.
- McNally, M. A., Cerbone, D., and Maroun, W. (2017). Exploring the challenges of preparing an integrated report. *Meditari Accountancy Research*, 25(4), 481-504.

Proksch, F. (2015). The Integrated Reporting Journey and the Influence of Sustainability Reporting-Experiences and Practices from Sweden and Germany. *IIIEE Master thesis*.

Serafeim, G. (2016). Integrated Reporting-Statement on Management Accounting. *Institute of Management Accountants*, 31.

Stawinoga, M., and Velte, P. (2017). Empirical Evidence of the Disclosure and Assurance of Integrated Reporting-A Content Analysis of the IIRC Examples Database. *Zeitschrift für Umweltrecht & Umweltpolitik (Forthcoming)*.

Steyn, M. (2014). Organisational benefits and implementation challenges of mandatory integrated reporting: Perspectives of senior executives at South African listed companies. *Sustainability Accounting, Management and Policy Journal*, 5(4), 476-503.

Yüksel, F. (2017). *Entegre Raporlama: Finansal ve Finansal Olmayan Bilgilerin Entegrasyonu*. Bursa: Ekin Basım Yayın Dağıtım.